

مشکلات و مسائل نوجوانان (رفتاری، عاطفی، خانوادگی) در دوران دبیرستان و مواجهه معلمان با آن

مریم هاشم نژاد^{۱*}، طاهره طیبلی^۲، لیلا ابراهیمی چکووری^۳

چکیده

یکی از موضوعات مهم در مورد دانش آموزان بررسی مشکلات رفتاری و کاهش آنها بود. یکی از برجسته ترین عواملی که در کاهش مشکلات رفتاری نقش ویژه ایفا می کرد، معلمان بودند که می توانستند با اتخاذ شیوه های صحیح نقش مهمی در کاهش مشکلات رفتاری دانش آموزان ایفا کنند. هدف اصلی پژوهش، بررسی نقش معلم در کاهش مشکلات و مسائل دانش آموزان بود. مشکلات رفتاری-هیجانی دانش آموزان با نرخ بالایی از معضلات اجتماعی همراه بود و برای معلمان، خانواده و خود کودکان مشکلات بسیاری را ایجاد کرد، بنابراین مستلزم توجه ویژه مسئولان و دست اندکاران تعلیم و تربیت بود. در این راستا، حمایت و مداخله رفتاری مثبت، نوعی رویکرد آموزشی بود که می توانست برای کاهش و حذف مشکلات رفتاری-هیجانی دانش آموزان راهگشا باشد. این نوشتار که به روش مروری و با استفاده از سایتها، مقاله ها، تحقیقات پیشین و .. تهیه شد نشان داد که حمایت و مداخله رفتاری مثبت، رویکردی بود برای افزایش رفتار اجتماعی، بهبود پیامدهای بلندمدت زندگی در آینده و کاهش رفتارهای چالش برانگیز که می توانست جایگزینی مناسب برای رویکردهای تنبیهی سنتی باشد.

واژه های کلیدی: نوجوانی، مشکلات رفتاری، مشکلات هیجانی، مداخله رفتاری مثبت

۱* (نویسنده مسئول)، کارشناس ارشد ادبیات عرب، گروه علوم انسانی، واحد تهران جنوب، دانشگاه پیام نور، تهران،

ایران. (Maryam.masud41058@gmail.com)

۲ کارشناس ارشد ادبیات عرب، گروه علوم انسانی، واحد تهران جنوب، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (t.tayebli2010@gmail.com)

۳ کارشناس ارشد ادبیات عرب، گروه علوم انسانی، واحد تهران جنوب، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (lilaebrahimi14@gmail.com)

۱- مقدمه

نوجوانان و جوانان نقش مهم و تعیین کننده‌ای در ساختن جامعه به عهده دارند، لذا شناخت مسائل و مشکلات آنها می‌تواند کمک شایانی به والدین، مربیان و مسئولان امور در نحوه برخورد با آنان بنماید. مسائل و مشکلات نوجوانان و جوانان در جوامع مختلف و فرهنگ‌های گوناگون متفاوت می‌باشد، مسائلی که نوجوانان روستایی دارند با مسائل نوجوانان شهری یکی نیست، حتی نوجوانان و جوانانی که در یک شهر بزرگ زندگی می‌کنند؛ اما تابع خرده فرهنگ‌های گوناگون هستند و پایگاه‌های اجتماعی متفاوتی دارند، دارای مشکلات مشابه نیستند و اصولاً آنچه در یک جا مسئله می‌باشد ممکن است در جای دیگر مسئله‌ای نباشد (لطفی سعید آباد و بشر پور، ۱۴۰۰). گاه یک مسئله ممکن است ریشه و مبنای بدنی داشته باشد؛ ولی جلوه‌ای غیر فیزیولوژیک دارد نظیر پرخاشگری، بی‌انضباطی در کلاس، گوشه‌گیری و افسردگی و عقب‌ماندگی تحصیلی کودکان و نوجوانان را در اختلالات شنوایی، بینایی و بویایی جستجو می‌کند و برعکس گاهی مسائلی که ظاهراً جنبه‌های بدنی دارند، ریشه‌های روانی داشته‌اند؛ مثلاً اضطراب حاصل از یک تعارض به یک واکنش بدنی (مثل فلج می‌ستری) تبدیل شده است مسائل عاطفی گاه به صورت بعضی اختلالات تکلمی نمود پیدا کرده و یا احساس ناکامی، طرد و محرومیت به شکل شب ادراری ظاهر شده است. مسائل و مشکلات این دوره به صورت مختلف از جمله به صورت مسائل عاطفی، اجتماعی، اخلاقی، بدنی و گاه آمیزه‌ای از آنها تجلی می‌نماید که نشانه‌های وجود این مشکلات ممکن است به صورت ادامه عادات کودکی مثل جویدن ناخن، مکیدن شست و یا واکنش‌های علامتی مثل راه رفتن در خواب، بی‌نظمی در خواب، کابوس، تیک و یا اختلالات عملکردی مثل تنبلی، دزدی، غیبت‌های مکرر و طولانی از منزل و مدرسه و رفتارهای ضداجتماعی بروز نماید. گاهی به صورت انزواطلبی، ناتوانی در برقراری روابط و فعالیت‌های درون گروهی، ناتوانی در سازگاری با موقعیت جدید خودنمایی می‌کند و یا به صورت اختلالات یادگیری و یا اختلالات تغذیه‌ای ظاهر می‌شود که خود ممکن است پیش‌آگهی بسیاری از اختلالات روانی باشد (طاهرزاده قهفرخی و سایه میری، ۱۳۹۹).

۲- نوجوانی^۱

نوجوانی، مرحله‌گذار رشد فیزیکی و روانی انسان است که میان کودکی و جوانی روی می‌دهد. این گذار، تغییرات زیستی (بلوغ جنسی^۲)، اجتماعی، و روان‌شناختی را در بر می‌گیرد، هرچند که از میان این‌ها تنها تغییرات زیستی

---

1 youth

2 sexual maturity

و روانشناختی را می‌توان به آسانی اندازه‌گیری کرد. سن نوجوانی تنها یک نشانگر تقریبی از نوجوانی را ارائه می‌دهد و محققان بر روی تعریف دقیقی توافق نکرده‌اند. برخی تعاریف از دوره نوجوانی از ۱۰ شروع می‌شود و تا اواخر ۲۵ یا ۲۶ سالگی به پایان می‌رسد. سازمان جهانی بهداشت به طور رسمی یک نوجوان را به‌عنوان فردی بین ۱۵ تا ۱۹ سال تعریف می‌کند (وایت، دین و روبرتز،^۱ ۲۰۱۷).

در سال‌های اخیر، آغاز بلوغ در پیشانوجوانی (پیش از نوجوانی) به‌نوعی افزایش داشته است (به‌ویژه در دختران، با بلوغ زودهنگام و زودرس)، و نوجوانی گاهی در آن‌سوی سال‌های نوجوانی (به‌ویژه در پسران) امتداد داشته است. این تغییرات تعریفی منسجم از چارچوب زمانی نوجوانی را دشوارتر ساخته است.

پایان نوجوانی و آغاز جوانی و بزرگسالی بسته به کشورهای مختلف و نسبت به کاربردش متغیر است؛ و حتی فراتر از آن در درون یک کشور یا خرده فرهنگ هم ممکن است سنین متفاوتی برای بلوغ (از نظر دوره‌بندی و قانونی) به‌منظور سپردن وظایف مشخص در جامعه، در نظر گرفته شود. برخی از این موارد شامل: رانندگی وسایل نقلیه، داشتن روابط جنسی قانونی، خدمت سربازی، تهیه و نوشیدن مشروبات الکلی، رای‌دادن، قرارداد بستن، داشتن سیم کارت، تکمیل برخی مقاطع تحصیلی، یا ازدواج است. نوجوانی معمولاً بر خلاف مقطع پیشانوجوانی، با افزایش استقلال توسط پدرمادر یا سرپرست قانونی و نظارت کم‌تر همراه است (آزگربی،^۲ ۲۰۲۰).

۳- دسته‌بندی مسائل و مشکلات نوجوانان

اگر بخواهیم در یک دسته‌بندی کلی انواع مشکلات نوجوانان را از نظر عوامل جسمانی، روانی، مذهبی، عقیدتی، شخصیتی و ... برای شما نام ببریم؛ می‌توان آن‌ها را در ۷ دسته به شرح زیر تقسیم‌بندی کرد. دقت داشته باشید که هر یک از عوامل ذکر شده بر روی شخصیت، رفتار نوجوان در آینده تأثیری جدی و غیر قابل جبرانی خواهد داشت:

دسته اول: مشکلات بدنی و جسمی نوجوانان نظیر احساس خستگی مداوم، ظهور تمایلات جنسی و چگونگی ارضای آن، عدم تناسب‌اندام، بی‌خوابی و ...

1 White, Wyn & Robards
2 Osgerby

دسته دوم: مشکلات شخصیتی و روانی نوجوانان نظیر پرخاشگری^۱ و عصبانیت، حقارت، خجالت زدگی، عدم اعتماد به نفس، انرژی و هیجان افراطی و...
 دسته سوم: مشکلات خانوادگی نوجوانان نظیر مشاجره، بحث با اعضای خانواده، فاصله زیاد سنی با والدین، احساس تنهایی، عدم اعتماد، محدودیت آزادی، تنبیه جسمانی، تحقیر و سرزنش و...
 دسته چهارم: مشکلات اجتماعی و روابطی نوجوانان نظیر عدم اعتماد به نفس، ناشیگری، احساس ناکامی در راستای موفقیت، ترس از پذیرش مسئولیت های جدید، نگرانی و استرس و...
 دسته پنجم: مشکلات دینی و اعتقادی نوجوانان نظیر تردید، شک، ترس از مرگ، بی رغبتی در کسب اطلاعات دینی، نداشتن معیار و راهنمای درست و...
 دسته ششم: مشکلات تحصیلی و مدرسه ای نوجوانان نظیر تنبیه و آزار معلمان، عدم تمرکز، ترس و استرس امتحان، تنفر از دروس، سرزنش، مقایسه، دعوا با هم کلاسیان خود و...
 دسته هفتم: مشکلات مهارتی نوجوانان نظیر ترس و نگرانی دائمی برای موفقیت شغلی، سردرگمی در انتخاب رشته تحصیلی مناسب برای شغل آینده، نگرانی از وضعیت حقوق و درآمدی زندگی و... (امینی منش، ۱۴۰۰). همچنین بررسی مسائل و مشکلات نوجوانان می توان از چند راه اقدام کرد:

- مشاهده مستقیم اعمال و حرکات نوجوان که ممکن است به صورت اتفاقی یا برنامه ریزی شده انجام گیرد.
- مصاحبه مستقیم با نوجوان و خواستن از او که از مسائل و مشکلاتش سخن بگوید.
- استفاده از پرسش نامه خاص
- مطالعه و تحلیل نظرهایی که پزشک، معلم و دوستان درباره نوجوان مورد نظر اظهار می نمایند.
- تحلیل یادداشت های روزانه نوجوان (حسینی، اکبری ترکستانی، مجیدی، عابد و مسلمی، ۱۳۹۹).

۴- منشأ مشکلات

درباره منشأ این مشکلات مسائل و عوامل بسیاری را می توان نام برد که مهم ترین آنها در پی می آیند:

- رشد بدن که خود قیافه ای غلط انداز به او می دهد.

▪ رشد فکر و عقل و روان که زمینه را برای تعقل و تدبیر و آینده‌نگری‌ها فراهم می‌سازد.

▪ رشد غریزی که خود سبب درخواست‌ها و توقعاتی جدید است (سهراب‌زاده فرد، غرایبی، اصغرنژاد و عاقبتی، ۱۳۹۵).

۵- اهمیت توجه به مسائل و مشکلات نوجوانان

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد؛ نوجوانان به دلیل حس خودباوری و استقلال‌طلبی^۱ ایجاد شده در درونشان به راحتی دیگر مانند گذشته هر مسئله‌ای را که شما به او، امر کرده باشید، نمی‌پذیرند و با انجام رفتارهایی شاید ناپسند موجبات حیرت شما را فراهم کنند.

در این دوران مشکلات نوجوانان بی‌شمار بوده و او در تلاش است که از طریق راه‌های گوناگون نظیر مدرسه، اینترنت، تلفن همراه و ... روحیه اجتماعی خود را تقویت کند. گرچه ارتباط با دیگران و دوست‌یابی امری خوشایند و پسندیده به حساب می‌آید؛ ولی چنانچه از کنترل و نظارت والدین خارج شود و دیگر از ضوابط تعیین شده توسط آن‌ها پیروی نکنند؛ باعث بروز آسیب‌ها و مشکلات جوانان شما خواهد شد. به طور مثال استفاده از تلفن همراه و یا داشتن گواهی‌نامه برای رانندگی به این معنا نیست که نوجوانان به طور دائم و همیشگی آن‌ها را در اختیار خود داشته و حق خود بدانند؛ بلکه با اجازه و نظارت والدینش می‌تواند برای ساعاتی در طول روز یا هفته از آن‌ها استفاده کنند (تربیتی، تاجیک اسماعیلی و خسروی ۱۳۹۹). با بزرگ‌شدن کودکان بر خلاف تصور عموم نگرانی‌ها و استرس‌های والدین نیز هم‌زمان با این تغییر و تحول رابطه مستقیمی داشته و حس استقلال‌طلبی نوجوانان باعث دور شدن آن‌ها از والدینشان خواهد شد. هر روز والدین تلاش دارند تا برای رفع مشکلات نوجوانان خود آن‌ها را زیر نظر داشته و در برابر هر خطر احتمالی از فرزندشان مراقبت کنند؛ اما نوجوانان با توجه به سطح فرهنگی و اجتماعی خانواده‌ای که در آن تربیت شده‌اند به شیوه‌های گوناگون والدین را از دخالت در کارهایشان پس خواهند زد.

از جمله مشکلات نوجوانان برای پا گذاشتن به این دوران را می‌توان به مواردی چون بی‌توجهی و حرف ناشنوی از والدین، دعوا و بحث کردن یا گوشه‌گیر شدن و ... اشاره داشت. درخواست خواسته‌های ناپسند نوجوانان از خانواده خود برای شکوفایی و دستیابی به استقلال و اثبات توانایی‌های خود نیز از جمله مشکلات نوجوانان است که با وجود خطرهای بسیار در مسیر رشد آنها والدین نمی‌دانند به این‌گونه از درخواست‌ها چگونه پاسخ دهند (دانس، اسمیت، چی سابسان و دوبلیکا^۲، ۲۰۲۰).

1 independence

2 Danese, Smith, Chitsabesan & Dubicka

۶- اصلی ترین ویژگی رفتاری دانش آموز مشکل دار

دانش آموزانی که سوء رفتار^۱ دارند یا از مشکلات اخلاقی رنج می‌برند، ممکن است ویژگی‌های به خصوصی را از خود نشان دهند. برای فهم چگونگی برخورد با دانش آموز مشکل دار ابتدا باید رایج ترین معضلات اخلاقی و خصوصیات آن‌ها را بررسی کنیم (گل محمد نژاد و بهرامی، ۱۳۹۷).

۶-۱- دانش آموز خجالتی و گوشه گیر^۲

یکی از مشکلات رفتاری دانش آموزان، خجالتی بودن آن‌ها است. دانش آموزی که از شرم بالایی برخوردار است، کمتر صحبت می‌کند، دوستان کمتری دارد، ساکت و گوشه نشین است و هنگام حرف زدن با مشکلاتی روبه‌رو می‌شود. این دانش آموز نمی‌تواند بر روی حرف‌ها و عقاید خود اصرار بورزد یا در بحث‌ها و فعالیت‌های کلاسی مشارکت پویا داشته باشد (کورم^۳، ۲۰۱۸).

۶-۲- دانش آموز عصبانی^۴

یکی از نکات مهم درباره چگونگی برخورد با دانش آموز مشکل دار، پرخاشگری و عصبانیت آن‌ها است. در صورتی که فردی دارای خشم و پرخاش زیادی باشد، کلاس را بی‌نظم خواهد کرد، باعث دعوا با سایر دانش آموزان و ضرب و شتم آن‌ها می‌شود و از مزاحمت‌های رفتاری دست برنخواهد داشت (ریان و هندرسون^۵، ۲۰۱۸).

۶-۳- دانش آموز بیش فعال^۶

مشکلات رفتاری دانش آموزان به پرخاشگری یا خجالتی بودن محدود نمی‌شود. دانش آموزی که بیش فعال است نیز به همان اندازه می‌تواند در دسرهایی را به وجود بیاورد. بدون اجازه صحبت کردن، گوش ندادن به حرف معلم، حاضر جوابی غیر معقول، قطع کردن حرف دیگران، نشان دادن علائمی از پرخاش جویی، کنترل نشدن توسط معلم و والدین و انجام حرکاتی جهت

1 misbehavior

2 Shy and withdrawn student

3 Korem

4 angry student

5 Ryan & Henderson

6 Hyperactive

مرکز توجه قرار گرفتن از مشکلات رفتاری دانش آموزان بیش فعال به شمار می رود (عموزاده، مرادی، غرایق زندی، رستمی و مقدمزاده، ۱۴۰۱).

۴-۶- دانش آموز بزهکار^۱

در معنای اولیه، بزهکاری می تواند شامل دزدی یا تهاجم باشد، اما دانش آموزان متقلب نیز می توانند در این دسته قرار بگیرند. افرادی که در مدرسه اعمال نادرست و خلاف عرفی انجام می دهند، دست به دروغ گویی و انکار عمل می زنند، احترامی برای دیگران قائل نمی شوند و رفتارهایشان خارج از چارچوب سلامت رفتاری قرار خواهد گرفت و در واقع، شکل تهاجم و حمله به خود می گیرند. چگونگی برخورد با دانش آموز مشکل دار و بزهکار علاوه بر والدین و معلم، به تراپیست ها و روان پزشکان متخصص نیز نیاز دارد. در صورتی که رفتار این دست از دانش آموزان کنترل نشود، عواقب جبران ناپذیری را به دنبال می آورد (امران و بصری، ۲۰۲۰).

۵-۶- دانش آموز دیرفهم^۳

یکی از رایج ترین مشکل رفتاری دانش آموزان، در یادگیری کند و دیرفهمیدن مسائل است. این گونه افراد نمی توانند به سرعت سایر دانش آموزها مطالب را فراگیرند و آنها را تعمیم دهند. به همین علت، پریشان خاطر می شوند، از مشکلات روحی و حساسیت اخلاقی برخوردار خواهند شد، در فعالیت های کلاسی شرکت نمی کنند و میانگین پیشرفت کمتری نسبت به دیگران دارند (بولکلدر، گروس و پالیسکا، ۲۰۱۹).

۷- نحوه برخورد معلم با دانش آموزان مشکل دار

آنچه که درباره چگونگی برخورد با دانش آموز مشکل دار مسلم است، تنبیه های بدنی، رفتار پرخاشگرانه، سخنان رکیک و ناسزا و بی اهمیت بودن نسبت به این افراد به هیچ وجه رفتار مناسبی تلقی نمی شوند و مجریان آموزشی باید بدانند با هر دسته از دانش آموزان چگونه واکنشی داشته باشند (پورا احمدی، جلالی، باباپور و پاک دامن، ۱۳۹۰).

۱-۷- برخورد با دانش آموز خجالتی

1 Delinquent student

2 Amran & Basri

3 A late student

4 Burkholder, Grout & Palisca

- دانش آموز خجالتی را به انجام فعالیت در جمع وادار نکنید.
- مشارکت‌ها و دیدگاه‌های او را مورد تشویق قرار دهید.
- مهارت‌های او را تحسین کنید و دانش آموز را به انجام هرچه بیشتر آن‌ها وادارید.
- زمینه فعالیت و اعلام نظر را در کلاس برای او فراهم کنید.
- مشوق او برای انجام کارهای داوطلبانه و قرارگرفتن در جمع دوستان باشید (لین، شوارتز و هاتانو^۱، ۲۰۱۸).

۷-۲- برخورد با دانش آموز عصبانی

- با والدین دانش آموز ارتباط بگیرید.
- با دانش آموز عصبانی ارتباط کلامی برقرار کنید.
- از رفتار خشمگینانه با او بپرهیزید.
- کارهای مفید و صحیح او را تحسین کنید.
- او را به رهبری گروه‌ها برگزینید و مسئولیت‌های مهمی را برای او قرار دهید (درویترز، پورتویز و کومن^۲، ۲۰۱۹).

۷-۳- برخورد با دانش آموز بیش فعال

- او را به انجام فعالیت‌هایی زمان‌بر سرگرم کنید.
- کتاب‌های مناسبی را جهت مطالعه به او هدیه یا پیشنهاد دهید.
- نقش فعالیت‌های ورزشی را نادیده نگیرید.
- سعی کنید تفاوت میان انرژی مفید و انرژی نادرست را به او نشان دهید (درویترز و همکاران).

۷-۴- برخورد با دانش آموز بزهکار

- والدین و مشاوران مدرسه را در جریان قرار دهید.
- جای دانش آموز را در نیمکت نزدیک به خود تعیین کنید.
- به بچه‌ها نشان دهید می‌توانند به یکدیگر وسایل خود را قرض و دوباره پس بدهند.

1 Lin, Schwartz & Hatano
2 de Ruiter, Poorthuis & Koomen

• داستان‌ها و کتاب‌های آموزنده‌ای را از عواقب بزهکاری برای آن‌ها بخوانید (پور طالب و میر نسب، ۱۳۹۴).

۷-۵- برخورد با دانش آموز کندآموز

- مشکلات او را یادآوری نکنید.
  - برای او فرصت‌هایی چون رهبری کردن، مشارکت در کلاس، اظهارنظر و ... را پیش آورید
  - او و مهارت‌هایش را تحسین کنید.
  - همدلی و دوستی با یکدیگر را در کلاس رواج دهید.
  - از تحقیر یا سرکوب دانش آموز کندآموز اکیداً بپرهیزید (کاسیموو، کوشربایوا، سانگی بایو و چاچ^۱، ۲۰۱۸).
- بدیهی است که فعالیت‌های آموزشی، در کلاس درس و توسط معلم صورت می‌پذیرد. شکل دادن به هر عمل و فرایندی در کلاس، مستلزم وجود روش‌های ویژه آن عمل است که استفاده از آن روش‌ها راه را برای رسیدن به اهداف موردنظر هموارتر می‌سازد. عمل آموزشی و یاددهی معلم در کلاس درس نیز که از اصلی‌ترین راه‌ها برای آموزش به دانش‌آموزان است، دارای روش‌های مخصوص به خود می‌باشد که انتقال تجارب و دانش به فراگیران و ترتیب‌دادن فرصت‌های یادگیری برای آن‌ها می‌تواند بر پایه آن قرار گیرد. یکی از اصلی‌ترین و مهم‌ترین مباحث مرتبط با امر تدریس، مدیریت و نظم کلاس است، چرا که از یک سو بدون آن آموزش اثربخش میسر نخواهد بود و از سوی دیگر نقش آن در رشد فراگیران اگر مؤثرتر از آموزش و تدریس نباشد، کم‌رنگ‌تر از آن نخواهد بود. همه‌ی مشکلات غیرمعمول در کلاس درس، کوچک و جزئی نیستند. اگرچه دلایل بسیاری برای رفتار دانش‌آموز وجود دارد، اما بیشتر نویسندگان انواع رفتارهای منفی را برای بحث، در دسته‌های اساسی قرار می‌دهند و ما در این نوشتار برخی از این دسته رفتارهای منفی و مشخصه‌هایی که معمولاً این رفتارها را همراهی می‌کند را مورد بررسی قرار می‌دهیم (کاسیموو و همکاران). دانش‌آموزانی که نیاز به توجه دارند و آن را به طرق معمول به دست نمی‌آورند، ممکن است برای رسیدن به هدف خود، به رفتار غیرمعمول و رفتاری که به‌منظور جلب‌توجه صورت می‌گیرد متوسل شوند. برخی از شیوه‌هایی که آن‌ها این رفتار را از خود بروز می‌دهند عبارت است از:

- دیر آمدن به کلاس درس
- بدون اجازه صحبت کردن

- ایجاد سروصدا
  - بدون نوبت صحبت کردن
  - بلندشدن برای بار سوم یا چهارم از سر میز یا صندلی به منظور راه رفتن در کلاس و یا استفاده از مدادتراش، سطل زباله و غیره
  - نقض عمدی قوانین
  - زمانی که خواسته‌ها و نیازهای دانش‌آموزان برآورده نشود، این رفتار ممکن است به حالت‌های زیر شدت پیدا کند:
  - فریادها و حملات لفظی
  - سرپیچی از اولیای مدرسه
- شما این رفتار را با تأثیری که بر روی شما، به‌عنوان معلم دارد خواهید شناخت. «زمانی که جلب توجه دلیلی برای بد رفتاری باشد، شما معمولاً آزرده‌خاطر خواهید شد» (معلم خبره، ۲۰۰۲).
- اگرچه هیچ راه‌حل واحدی در مورد رفتار ناشی از جلب توجه برخی از دانش‌آموزان وجود ندارد، اما ممکن است بررسی برخی دلایل برای این رفتار، در یافتن راه‌حلهایی یاری‌دهنده باشد. این دانش‌آموزان اغلب فراگیرانی حرکتی و یا بسیار بصری هستند که در کلاس درسی که شیوهی تدریس غالب آن شنیداری است، به مشکلاتی برمی‌خورند. با آوردن عوامل بصری، مدل‌ها و الگوهای یادگیری و ایجاد حرکت و جنبش، معلم کلاس شاید قادر به حل این معضل باشد (دانس و همکاران). دل‌زدگی و ملالت اغلب باعث بروز رفتار غیرمعمول و رفتاری که به‌منظور جلب توجه صورت می‌گیرد، می‌شود. از خود بپرسید آیا توانایی و مهارت‌های این دانش‌آموز محک زده می‌شود؟ آیا از دانش‌آموزان خواسته شده است که بنشینند و برای مدت طولانی به درس گوش فرادهند؟ محققان مغز بر این امر توافق دارند که مغز ما طوری طرح‌ریزی نشده است تا بتواند به برنامه‌ها و دروسی که به شکل سخنرانی و کنفرانس برای مدت طولانی ارائه می‌شود، توجه نشان دهد. برای دانش‌آموزان ۱۵ ساله تا بزرگسال، به نظر می‌رسد که ۲۰ دقیقه حداکثر زمانی باشد که به یک بخش توجه نشان خواهند داد. برای دانش‌آموزان زیر ۱۵ سال، سن آن‌ها مقیاس خوبی است. برای مثال یک دانش‌آموز ۸ ساله، پیش از آنکه تمرکزش از بین برود، چیزی حدود ۸ دقیقه گوش فرامی‌دهد. آیا تابه‌حال در جلسه‌ای بوده‌اید که شخصی با شما یک ساعت یا بیش

از آن صحبت کرده باشد؟ آیا توجه داشتید با وجود این که اطلاعات ارائه شده در مورد مسئله‌ی مورد علاقه‌ی شما بود، باز هم از جلسه خارج و دوباره به آن وارد می‌شدید؟

به دانش‌آموزانی که در جست‌وجوی توجه هستند کمک کنید تا بتوانند نیازهای خود را برآورده سازند که این کمک از طریق ارائه بازخورد در مورد کار آن‌ها و تمجید و تحسین زیاد، وقتی که کار خود را به‌خوبی انجام می‌دهند، میسر می‌باشد. این دانش‌آموزان زمانی که بازخورد و لذت و امتنان فوری و آنی به دست می‌آورند، بهتر عمل می‌کنند (دلاور پور، حسینچاری، ۱۳۹۵).

هنگامی که با دانش‌آموزانی که نیاز به توجه دارند کار می‌کنید، مهم است نکات زیر را به‌خاطر داشته باشید تا بتوانید این رفتار را در جهت مثبت تغییر دهید:

صریح باشید و به جا مطلب بگویید. دقیقاً به آن‌ها بگویید که چه کار اشتباهی انجام داده‌اند، پیامد آن چیست و چرا این‌گونه است.

سخت‌گیر نباشید. لبخند بزنید و یا زمانی که با این دانش‌آموزان سروکار دارید، شوخ‌طبع باشید. زمانی که مناسب است، از مذاکره و صحبت استفاده کنید. برای مثال، به آن‌ها بگویید که شما بیشتر از ۱۰ دقیقه در هر بار صحبت نخواهید کرد و این که فرصتی را برای حرکت و جنبش و صحبت کردن با دیگر دانش‌آموزان در گروه‌های کوچک و یا تقسیم آن‌ها به گروه‌های دوفردی در پایان هر بخش ۱۰ دقیقه‌ای اختصاص خواهید داد (از لحاظ ساختار ذهنی و مغزی، این به‌رحال راه بسیار مؤثرتری برای تدریس است).

فرصت‌هایی را برای دانش‌آموزان ایجاد کنید تا در طول مدتی که در کلاس هستند حرکتی داشته باشند. اگر کارکردن در گروه برای یادگیری مناسب نیست، فرصت‌هایی ایجاد کنید تا دانش‌آموزان بتوانند برخیزند و کششی به خود بدهند (دیبایی و میرعرب رضی، ۱۳۹۹).

۸- روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع مروری بوده و از متون کتابخانه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف برای تدوین مقاله استفاده شده است. مقاله مروری در یک موضوع؛ تحقیق را به‌گونه‌ای خلاصه و سازماندهی می‌کند که بتواند به دیگران در فهم و تجمیع آن موضوع کمک کند. یک مقاله مروری دانش زمینه‌ای لازم در آن موضوع را به‌عنوان یک فرض در نظر می‌گیرد و به آن نمی‌پردازد و در عوض به طبقه‌بندی تحقیقات انجام شده در آن موضوع و دورنمای آن موضوع‌های خوب سازماندهی شده

تحقیقاتی پیشین در آینده و ارزیابی و مقایسه راهکارها و روش‌های موجود می‌پردازد و هدف آن، فراهم کردن یک دیدگاه به‌خوبی سازماندهی شده و کامل از کارهای انجام شده در یک موضوع تحقیقی است. پژوهش حاضر از نوع مروری است، چرا که در آن به بیان مطالبی در ارتباط با نوجوانی، مشکلات و شناسایی مشکلات نوجوانی، دسته‌بندی آنها و ... پرداخته شده است. این اطلاعات و منابع به شیوه کتابخانه‌ای از تمامی منابع معتبر شامل کتاب، مقاله‌ها و مجله‌ها، سایت‌ها، نشریه‌های رسمی و مطبوعات مورد بررسی قرار گرفته و اطلاعات مفید، از همه آنها استخراج شد.

۹- بحث و نتیجه‌گیری

با نگاهی به مدارس و توجه بیشتر به روش عمل آنها خواهید دید که با وجود تفاوت‌های بسیار اندک در ساختار و شکل مدارس و نیز یکسان بودن مواد و کتب درسی، تفاوت‌های زیادی بین مدارس و سطح درسی و نتایج دانش‌آموزان آنها مشاهده می‌شود. پس با اندکی تأمل می‌توان فهمید که عاملی دیگر وجود دارد که موجب می‌شود سطح درسی، حال و هوای مدرسه و روابط بین‌فردی در این مراکز آموزشی متفاوت شود. در سال‌های اخیر تحقیقاتی انجام شده است که تأثیر برخی ابعاد غیردرسی را بر رشد جنبه‌های آموزشی و شخصیتی دانش‌آموزان اثبات کرده است. اموری همچون رابطه بین فردی دانش‌آموزان، رابطه میان آنها و معلمان و مدیران، وضعیت اقتصادی - اجتماعی و بسیاری مسائل دیگر در تحصیل و موفقیت دانش‌آموزان بسیار مؤثرند. بدون تردید مدیران و معلمان بیش از هر عامل دیگر در به‌وجود آوردن جو مناسب در مدرسه و کلاس مؤثرند و رشد همه‌جانبه شخصیت دانش‌آموزان وابسته به جو سازمانی مدرسه است.

همچنین معلم برای اداره مطلوب کلاس به دو مهارت مهم احتیاج دارد، یکی برقراری ارتباط مؤثر و مثبت با دانش‌آموزان و دیگری، مدیریت کلاس. به‌طور کلی می‌توان گفت رویکرد حمایت و مداخله رفتاری مثبت می‌تواند حس انگیزش را در دانش‌آموزان با مشکلات رفتاری - هیجانی افزایش داده و تأثیر مثبتی در کاهش رفتارهای مشکل‌آفرین، تنظیم هیجانی و پیشرفت تحصیلی این دانش‌آموزان داشته باشد. درواقع رویکرد حمایت و مداخله رفتاری مثبت می‌تواند راهکارهای غیر کارآمد در مدارس را تغییر دهد و محیطی مثبت و قابل‌پیش‌بینی برای دانش‌آموزان با مشکلات رفتاری - هیجانی فراهم کند. در پایه‌های مختلف تحصیلی، همیشه دانش‌آموزانی وجود دارند که دچار مشکل هستند؛ بنابراین رفع مشکلات رفتاری دانش‌آموزان معلمان و والدین عزیز باید در اولویت قرار بگیرد. مشکلات رفتاری دانش‌آموزان متوسطه در زمینه‌های مختلفی می‌باشد که راه‌های برطرف کردن آن نیز به‌تبع، متفاوت می‌باشد. برخی از دانش‌آموزان ممکن است به دلیل مشکلاتی که دارند، دچار اختلالات رفتاری شوند. شناسایی مشکلات رفتاری دانش‌آموزان در قدم اول از عمده‌ترین و مهم‌ترین دلایل

می‌باشد. برای حل انواع مشکلات دانش‌آموزان در مدرسه باید از روش‌های درست و اصولی استفاده نمود. مشکلات رفتاری دانش‌آموزان متوسطه اول را می‌توان به چند دسته تقسیم نمود. با توجه به تغییراتی که در فیزیولوژی نوجوانان ایجاد می‌شود به تبع آن از نظر روانی نیز، دانش‌آموزان دچار تغییرات عمده‌ای می‌شوند. به عنوان مثال احساس گناه در بین دختران و پسران نوجوان به دلیل قاعدگی در دختران و بزرگ‌شدن بیضه در پسران، از جمله مشکلات رایج می‌باشد. این موضوع زمانی نمود بیشتری می‌یابد که دختران بلوغ زودرس را تجربه کنند و پسران دچار بلوغ دیررس باشند. عمده‌ترین دلیل این مشکل به دلیل عدم آموزش درست والدین و همچنین برخوردهای نامناسب با آن‌ها می‌باشد.

نوع دیگر مشکلاتی که ممکن است برای نوجوانان در این سن به وجود آید، افت تحصیلی می‌باشد. دلایل افت تحصیلی دانش‌آموزان را می‌توان موارد متعددی دانست. اما عمده‌ترین دلیل این مشکل، به دلیل افسردگی دانش‌آموزان است. همچنین با توجه به اینکه در این سن نوجوانان نسبت به جنس مخالف گرایش پیدا می‌کنند (به لحاظ جنسی و روانی) این موضوع موجب ایجاد ارتباط بین دختر و پسرها و در برخی از موارد دوستی آنان می‌شود که همین مسئله موجب مشکلات آن‌ها خواهد شد که رفع مشکلات رفتاری دانش‌آموزان بسیار ضروری می‌باشد. پرخاشگری از جمله مشکلات عمده‌ای انواع مشکلات دانش‌آموزان در مدرسه می‌باشد که البته نمی‌توان آن را تنها به این سن محدود نمود. اما به طور عمده در این سن ظهور و نمود بیشتری می‌یابد. با توجه به اینکه نوجوانان در این مرحله مطابق با نظریه اریکسون در بحران هویت در برابر بی‌هویتی هستند، به همین دلیل برای کسب هویت خود ممکن است به مخالفت با والدین و خانواده خود بپردازند. این موارد بسیار طبیعی است و در این مراحل آموزش والدین برای حل مشکلات دانش‌آموزان بسیار ضروری می‌باشد.

دانش‌آموزان، با ورود به مقطع متوسطه دوم، تابوتب نوجوانی آن‌ها کمتر می‌شود و توجه آن‌ها به مسائل زندگی و آینده بیشتر می‌شود. نیاز دانش‌آموزان این مقطع به طور عمده، حل مشکلات مربوط به تحصیلات آنان می‌باشد. شناسایی مشکلات رفتاری دانش‌آموزان نیز در این مرحله کار سخت‌تری به مراتب می‌باشد؛ زیرا دانش‌آموزان به طور معمول در این سن کمتر مشکلات خود را بیان می‌نمایند و سعی در پنهان نمودن مشکلات خود دارند به همین دلیل کمک یک فرد متخصص بسیار ضروری می‌باشد. برای رفع مشکلات رفتاری دانش‌آموزان ما در وهله اول باید تلاش نماییم تا به صورت دقیق مشکل را شناسایی نماییم. زدن برچسب اختلال به یک دانش‌آموز کار درستی نخواهد بود و به همین دلیل شاید شما با زدن برچسب به دانش‌آموز و یا فرزند خود، موجب شوید که او به این اختلال دچار شود و یا دچار مشکلات

جبران ناپذیری در آینده شود. زمانی که یک مشاور و یا روان شناس از موضوع اختلالات صحبت می کند، این موضوع را باتوجه به آزمون های روانی اخذ شده عنوان می نمایند. در صورتی که پس از شناسایی مشکلات رفتاری دانش آموزان اقدامات سرپایی و درمان هایی این چنین مؤثر واقع نشود، مشاورین، دانش آموزان مورد نظر را به مراکز اختلال معرفی می نمایند. تا برای حل مشکلات آنان تلاش نمایند. مراکز اختلال به صورت تخصصی آموزش های لازم را متناسب با نوع مشکلات دانش آموزان ارائه می نمایند و همچنین تلاش می نمایند تا به بهترین شکل آن را برطرف نمایند.

۱۰- پیشنهادهای کاربردی

باتوجه به مطالب پیش تر گفته شده، برای مواجهه صحیح با دانش آموزان مشکل دار و اصلاح رفتارهای آنان پیشنهاد می شود جهت پیشبرد اهداف آموزشی باید به خانواده مخصوصاً مادران در زمینه اصول تعلیم و تربیت آموزش ویژه ارائه گردد. همچنین والدین و معلمان و کسانی که به کار تعلیم و تربیت کودکان می پردازند از تنبیه استفاده نکنند. اولیای مدرسه سعی کنند محیط مدارس را باتوجه به ذوق و علاقه به همکاری و همفکری دانش آموزان طراحی کنند و معلمان هم به نوبه خود سعی کنند محیط آموزشی را طوری طراحی کنند که دانش آموز احساس آرامش کرده و با همدیگر همکاری و همیاری نمایند تا اعتماد به نفس در آنها ایجاد گردد. در نهایت اگر دانش آموز با مشکلات روان شناختی یا خانوادگی دست به گریبان بود بهتر است با حفظ حریم شخصی دانش آموز و خانواده ی او به متخصصین حوزه روان شناسی ارجاع داده شوند.

منابع

امینی منش، س. (۱۴۰۰). پیش بینی کننده های گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان دختر: نقش بدنظمی هیجانی، تمایز یافتگی و ابراز وجود. *پژوهش های روان شناسی اجتماعی*. 11(44), 183-197.

پوراحمدی، الناز، جلالی، باباپورخیرالدین، جلیل و پاکدامن، شهلا. (۱۳۹۰). اثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر بهبود مهارت‌های اجتماعی و مشکلات رفتاری دانش‌آموزان پسر مبتلا به اختلال رفتار مقابله‌ای و بی‌اعتنایی. دست آوردهای روان‌شناختی. 67-86, 1(16),

پور طالب و میر نسب، میرمحمود. (۱۳۹۴). مقایسه سبک‌های هویت دانش‌آموزان با رفتارهای قلدری، قربانی و دانش‌آموزان عادی. نشریه علمی آموزش و ارزشیابی (فصلنامه). 131-145, 9(36),

تربتی، سروناز، تاجیک اسماعیلی و خسروی، نیکا. (۱۳۹۹). مطالعه کیفی تربیت جنسی نوجوانان و عوامل زمینه‌ساز آن با تأکید بر روابط میان‌فردی با والدین مطالعه موردی: دختران و پسران نوجوان دوره متوسطه ساکن شهر تهران. مطالعات جامعه‌شناسی. 77-104, 12(45),

حسینی، اکبری ترکستانی، مجیدی، عابد و مسلمی. (۱۳۹۹). تأثیر مشاوره گروهی بلوغ مبتنی بر حل مسئله بر نگرانی‌های سلامت دختران نوجوان. مجله دانشگاه علوم پزشکی اراک. 470-481, 24(4),

دلاور پور، محمد آقا و حسینچاری، مسعود. (۱۳۹۵). تبیین دل‌زدگی تحصیلی بر مبنای ویژگی‌های شخصیتی و راهبردهای مقابله‌ای. پژوهش در نظام‌های آموزشی. 91-126, 9(31),

دیبایی صابر و میرعرب رضی. (۱۳۹۹). طراحی الگوی آموزش و توسعه سرمایه اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه. دوفصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی. 152-166, 10(19),

سهراب‌زاده فرد، امین، غرایبی، بنفشه، اصغرنژاد فرید و عاقبتی. (۱۳۹۵). ارتباط بین ابعاد فرزندپروری ادراک‌شده و سبک‌های هویتی با شدت افسردگی در نوجوانان. مجله روانپزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران. 292-299, 22(4),

طاهرزاده قهفرخی، و سایه میری. (۱۳۹۹). بررسی تغییرات مختلف جسمانی، شناختی و اجتماعی دوره نوجوانی از دیدگاه‌های مختلف و مشکلات و اختلالات روانی این دوره. پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش. 43(4), 1-26.

عموزاده، مرادی، غراباق زندی، رستمی و مقدم‌زاده. (۱۴۰۱). اثربخشی تحریک جریان مستقیم فرا جمجمه‌ای بر توجه مداوم دیداری دانش‌آموزان بیش فعال/نقص توجه ورزشکار. نشریه رشد و یادگیری حرکتی ورزشی. 14(2), 20-33.

گل محمد نژاد و بهرامی. (۱۳۹۷). مقایسه اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله و آموزش هوش هیجانی بر کاهش پرخاشگری دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه تبریز. نشریه علمی آموزش و ارزشیابی (فصلنامه). 12(46), 13-28.

لطفی سعیدآبادی، شیدا و بشر پور، عطا دخت. (۱۴۰۰). نقش میانجی کنترل شناختی در روابط آشفتگی خواب با علائم افسردگی اوایل نوجوانی در دانش‌آموزان متوسطه اول و دوم شهر اردبیل در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹: یک مطالعه توصیفی. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان. 21(3), 311-326.

Amran, M. S., & Basri, N. A. (2020). Investigating the relationship between parenting styles and juvenile delinquent behavior. *Universal Journal of Educational Research*, 8(11).

Burkholder, J. P., Grout, D. J., & Palisca, C. V. (2019). *A History of Western Music: Tenth International Student Edition*. WW Norton & Company.

Danese, A., Smith, P., Chitsabesan, P., & Dubicka, B. (2020). Child and adolescent mental health amidst emergencies and disasters. *The British Journal of Psychiatry*, 216(3), 159-162.

de Ruiter, J. A., Poorthuis, A. M., & Koomen, H. M. (2019). Relevant classroom events for teachers: A study of student characteristics, student behaviors, and associated teacher emotions. *Teaching and Teacher Education*, 86, 102899.

- Kassymova, K., Kosherbayeva, N., Sangilbayev, S., & Schachl, H. (2018, September). Stress management techniques for students. In *International Conference on the Theory and Practice of Personality Formation in Modern Society (ICTPPFMS 2018)* (pp. 47-56). Atlantis Press.
- Korem, A. (2018). Supporting Shy Students in the Classroom. *European Psychologist*.
- Lin, X., Schwartz, D. L., & Hatano, G. (2018). Toward teachers' adaptive metacognition. In *Educational psychologist* (pp. 245-255). Routledge.
- Osgerby, B. (2020). *Youth culture and the media: Global perspectives*. Routledge.
- White, R., Wyn, J., & Robards, B. (2017). Youth and society.

Adolescent problems and issues (behavioral, emotional, family, disorders or diseases) during high school and ways to deal with it

Maryam Hashemnezhad^{1*}, Tahereh Tayebli², Leyla Ebrahimi chakoveri³

Abstract

One of the important issues regarding the students was the investigation of behavioral problems and their reduction. One of the most prominent factors that played a special role in reducing behavioral problems were teachers, who can play an important role in reducing students' behavioral problems by adopting correct methods. The main purpose of the research was to investigate the role of the teacher in reducing the problems and issues of the students. Behavioral-emotional problems of students were associated with a high rate of social problems and caused many problems for teachers, families and children themselves, therefore, it required special attention of the authorities and education workers. In this regard, positive behavioral support and intervention was a type of educational approach that could be a way to reduce and eliminate behavioral-emotional problems of students. . This article, which was prepared using a review method and using sites, articles, previous researches, etc., showed that positive behavioral support and intervention was an approach to increase social behavior, improve long-term consequences of life in the future, and reduce challenging behaviors that It could be a suitable alternative to traditional punishment approaches.

Key words: youth, behavioral problems, emotional problems, positive behavioral intervention

---

1*Master of Arabic Literature, Department of Humanities, South Tehran Branch, Payam Noor University, Tehran, Iran. (Maryam.masud41058@gmail.com) (Corresponding author)

2 Master of Arabic Literature, Department of Humanities, South Tehran Branch, Payam Noor University, Tehran, Iran. (Maryam.masud41058@gmail.com)

3 Master of Arabic Literature, Department of Humanities, South Tehran Branch, Payam Noor University, Tehran, Iran. (lilaebrahimi14@gmail.com)